SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 18. januarja 2007*

V zadevi C-421/05,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 234 ES, ki ga je vložilo Rechtbank van Koophandel te Brussel (Belgija) z odločbo z dne 21. novembra 2005, ki je prispela na Sodišče 29. novembra 2005, v postopku

City Motors Groep NV

proti

Citroën Belux NV,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi A. Rosas, predsednik senata, J. N. Cunha Rodrigues in A. Ó Caoimh (poročevalec), sodnika,

generalni pravobranilec: L. A. Geelhoed,
sodni tajnik: J. Swedenborg, administrator,

* Jezik postopka: nizozemščina.

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 26. oktobra 2006,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

– za City Motors Groep NV A. Tallon in Y. Lemense, odvetnika,

– za Citroën Belux NV J. Verbist in B. van de Walle de Ghelcke, odvetnika,

– za Komisijo Evropskih skupnosti A. Bouquet in A. Whelan, zastopnika,

na podlagi sklepa, sprejetega po opredelitvi generalnega pravobranilca, da bo v zadevi razsojeno brez sklepnih predlogov,

izreka naslednjo

Sodbo

1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 3(6) Uredbe Komisije (ES) št. 1400/2002 z dne 31. julija 2002 o uporabi člena 81(3) Pogodbe za skupine vertikalnih sporazumov in usklajenih ravnanj na področju motornih vozil (UL L 203, str. 30).

2 Predlog je bil vložen v okviru spora med City Motors Groep NV (v nadaljevanju: CMG) in Citroën Belux NV (v nadaljevanju: Citroën) zaradi veljavnosti odpovedi sporazuma, ki ga je družba Citroën sklenila z družbo CMG za distribucijo motornih vozil znamke Citroën v Belgiji, s strani družbe Citroën.

Pravni okvir

Skupnostna ureditev

3 Člen 5(3) Uredbe Komisije (ES) št. 1475/95 z dne 28. junija 1995 o uporabi člena [81] (3) Pogodbe za nekatere skupine sporazumov o distribuciji in servisiranju motornih vozil (UL L 145, str. 25) je določal:

„Pogoji za izjemo, določeni v odstavkih 1 in 2, ne vplivajo na:

– […]

– pravico stranke do izredne odpovedi sporazuma, ker druga stranka ni izpolnila ene od njegovih bistvenih obveznosti.

V vsakem posameznem primeru morajo stranke, če se ne strinjajo, sprejeti sistem hitrega reševanja sporov, kot je angažiranje tretjega izvedenca ali arbitra, kar pa ne vpliva na pravico strank, da se v skladu z določbami upoštevnega nacionalnega prava obrnejo na pristojno sodišče.“

4 Uredbo št. 1475/95 je s 1. oktobrom 2002 nadomestila Uredba št. 1400/2002.

5 V uvodnih izjavah 9 in 11 Uredbe št. 1400/2002 je navedeno:

„(9) Da bi dobavitelju preprečili odpoved sporazuma, ker distributer ali serviser s svojim ravnanjem spodbuja večjo konkurenčnost, na primer z aktivno ali pasivno prodajo tujim potrošnikom, prodajo več blagovnih znamk ali oddajanjem storitev popravljanja in vzdrževanja podizvajalcem, mora vsako obvestilo o odpovedi pisno in jasno navajati razloge, ki morajo biti objektivni in pregledni. Poleg tega bi morali za krepitev neodvisnosti distributerjev in serviserjev od njihovih dobaviteljev določiti najkrajše odpovedne roke za nepodaljšanje sporazumov, sklenjenih za določen čas, in za odpoved sporazumov za nedoločen čas.

[…]

(11) Za pomoč pri hitrem reševanju sporov, ki nastanejo med strankami sporazumov o distribuciji in bi lahko sicer ovirali učinkovitost konkurence, bi morali biti sporazumi deležni ugodnosti izjeme le, če za vsako stranko predvidijo pravico, da se obrne na neodvisnega izvedenca ali arbitra, zlasti pri obvestilu o odpovedi sporazuma.“

6 Člen 2 Uredbe št. 1400/2002, naslovljen „Področje uporabe“, v odstavku 1, prvi pododstavek, določa:

„Po členu 81(3) Pogodbe in pod pogoji te uredbe se razglasi, da se določbe člena 81(1) ne uporabljajo za vertikalne sporazume, kadar veljajo za pogoje, pod katerimi smejo udeleženci kupovati, prodajati ali naprej prodajati nova motorna vozila, rezervne dele za motorna vozila ali storitve popravljanja in vzdrževanja motornih vozil.“

7 Člen 3 Uredbe št. 1400/2002, naslovljen „Splošni pogoji“, v odstavkih 4 in 6 določa:

„4. Izjema velja pod pogojem, da vertikalni sporazum, sklenjen z distributerjem ali serviserjem, določa, da mora dati dobavitelj, ki želi sporazum odpovedati, tako odpoved pisno in da mora vanjo vključiti podrobno navedene objektivne in pregledne razloge za odpoved, kar naj dobavitelju prepreči, da bi odpovedal vertikalni sporazum z distributerjem ali serviserjem zaradi ravnanj, ki niso omejena s to uredbo.

[…]

6. Izjema velja pod pogojem, da vertikalni sporazum za vsako od strank predvidi pravico do predložitve sporov glede izpolnjevanja pogodbenih obveznosti neodvisnemu izvedencu ali arbitru. Ti spori so lahko med drugim v zvezi z:

[…]

(g) vprašanjem, ali je odpoved sporazuma upravičena glede na razloge, dane v obvestilu.

Pravica iz prvega stavka ne posega v pravico nobene od strank, da se obrne na nacionalno sodišče."

8 Člen 4 Uredbe št. 1400/2002, naslovljen „Nedopustne omejitve", v odstavku 1 določa, da izjema ne velja za vertikalne sporazume, ki imajo za cilj omejitve, ki so navedene v tej določbi.

9 Člen 5 iste uredbe, naslovljen „Posebni pogoji", določa, da izjema ne velja za naštete obveznosti, ki jih vsebujejo vertikalni sporazumi.

Nacionalna ureditev

10 Člen 1184 belgijskega civilnega zakonika določa:

„Dvostranske pogodbe vedno vsebujejo razvezni pogoj za primer, da ena od strank ne izpolni svoje obveznosti.

V tem primeru pogodba ni razveljavljena po samem pravu. Stranka, ki ji ni bila izpolnjena obveznost, ima na izbiro, da drugo stranko prisili k izpolnitvi pogodbe, kadar je to mogoče, ali da zahteva njeno razvezo skupaj z odškodnino.

Razveza se zahteva pred sodiščem, toženi stranki pa se glede na okoliščine lahko odobri odlog."

11 Z določitvijo izrecne razvezne klavzule se lahko stranke vsekakor vzajemno sporazumejo, da se člen 1184 ne uporablja, in določijo, v katerih okoliščinah je neizpolnitev obveznosti taka, da upravičuje razvezo pogodbe po samem pravu brez poseganja sodišča.

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

12 CMG od leta 1992 v Belgiji prodaja motorna vozila znamke Citroën na podlagi prodajnih koncesijskih pogodb, sklenjenih z družbo Citroën. Zadnja od teh pogodb o prodaji novih motornih vozil je bila sklenjena 13. maja 2003 za nedoločen čas in z veljavnostjo od 1. oktobra 2003 (v nadaljevanju: koncesijska pogodba).

13 Na podlagi člena XVIII koncesijske pogodbe jo lahko Citroën odpove takoj, po samem pravu in brez obvestila, zlasti „v primeru preprodaje v nasprotju z določbami členov V in XIV-9 enega ali več novih motornih vozil [znamke Citroën] ali motornih vozil [te znamke], ki so bila registrirana pred manj kot tremi meseci, in/ali opreme in dodatkov preprodajalcu, ki ni član uradne distribucijske mreže [Citroën], pooblaščene kot preprodajalke, in nima sedeža v Evropskem gospodarskem prostoru ali Švici".

14 Poleg tega člen XXI koncesijske pogodbe določa:

„[…] V primeru spora v zvezi z izpolnitvijo te pogodbe in z namenom, da se doseže sporazumna rešitev, se lahko vsaka stranka obrne na izvedenca, ki ga predsednik trgovinskega sodišča v Bruslju imenuje na zahtevo stranke, ki jo vloži prva.

To določilo nikakor ne vpliva [na] pravico vsake stranke, da se v primeru spora v zvezi z izpolnitvijo pogodbe obrne na sodišča […]“

15 Družba Citroën je 1. junija 2004 odpovedala koncesijsko pogodbo na podlagi njenega člena XVIII, ker je družba CMG prodajala vozila družbi Interlease NV.

16 Družba CMG je proti družbi Citroën vložila tožbo na Rechtbank van Koophandel te Brussel (trgovinsko sodišče v Bruslju), zato da bi dobila odškodnino za nezakonito prekinitev koncesijske pogodbe. V tem okviru zlasti zatrjuje, da je izrecna razvezna klavzula, ki je določena v tej pogodbi, v nasprotju z Uredbo št. 1400/2002.

17 Predsednik omenjenega sodišča je z začasno odredbo družbi Citroën pod grožnjo denarne kazni odredil, da ohrani svoja razmerja z družbo CMG, dokler ne bo odločeno o temelju spora. Pritožba, ki jo je družba Citroën vložila proti tej odredbi na Hof van Beroep te Brussel (pritožbeno sodišče v Bruslju), je bila zavrnjena.

18 V zvezi s temeljem se predložitveno sodišče pridružuje presoji Hof van Beroep te Brussel in ugotavlja, da bi se člen 3(6)(g) Uredbe št. 1400/2002 moral razlagati tako, da je treba pogodbo ohraniti v veljavi do rešitve spora. Iz tega naj bi izhajalo, da izrecna razvezna klavzula, ki dovoljuje izključitev predhodnega posredovanja izvedenca, arbitra ali sodišča, ne bi bila veljavna v enem od naštetih primerov iz omenjenega odstavka 6. Člen XVIII koncesijske pogodbe naj torej na prvi pogled ne bi bil skladen z Uredbo št. 1400/2002.

19 V teh okoliščinah je Rechtbank van Koophandel te Brussel prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 3(6) Uredbe […] št. 1400/2002 […] razlagati tako, da izključuje izrecno razvezno klavzulo v koncesijski pogodbi za motorna vozila, za katero se želi izkoristiti izjema, [določena v členu 2(1) iste uredbe?]“

Vprašanje za predhodno odločanje

20 Predložitveno sodišče z vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je člen 3(6) Uredbe št. 1400/2002 treba razlagati tako, da izjeme po skupinah, določene v členu 2(1) te uredbe, ne veljajo za sporazume s področja njene uporabe, ki vsebujejo izrecno razvezno klavzulo, kot je tista v postopku v glavni stvari, na podlagi katere lahko dobavitelj odpove sporazum po samem pravu in brez obvestila, če distributer ne izpolni ene od pogodbenih obveznosti, ki so navedene v tej klavzuli.

21 Družba CMG trdi, da je treba šteti, da izrecna razvezna klavzula izkrivlja konkurenco, ker s tem, da omejuje presojo nacionalnega sodišča v primeru spora, izboljšuje položaj dobavitelja. V primeru take klavzule bi se namreč sodišče, ki odloča o zadevi, moralo omejiti na preizkus, ali so izpolnjeni pogoji za njeno uporabo in ali odpoved pomeni zlorabo pravice. Protikonkurenčnost klavzule naj bi potrjevalo tudi dejstvo, da Uredba št. 1400/2002 drugače kot Uredba št. 1475/95 ne določa več možnosti izredne odpovedi zaradi neizpolnitve ene od bistvenih obveznosti pogodbe.

22 Glede na to je najprej treba ugotoviti, da družba Citroën upravičeno poudarja, da niti v členu 4 niti v členu 5 Uredbe št. 1400/2002, v katerih so izčrpno našteti nedopustne omejitve in nekateri posebni pogoji, ki ne dopuščajo uporabe izjem po skupinah, določenih v tej uredbi, niso omenjene izrecne razvezne klavzule.

23 Res je, da Uredba št. 1400/2002, kot poudarja družba CMG v pisnih stališčih, nasprotno od člena 5(3) Uredbe št. 1475/95 ne določa več izrecno, da pogoji za izjeme po

skupinah „ne vplivajo na […] pravico stranke do izredne odpovedi sporazuma, ker nasprotna stranka ni izpolnila ene izmed njegovih bistvenih obveznosti“.

24 Kljub temu iz tega molka ni mogoče sklepati, da bi bile izrecne razvezne klavzule odslej prepovedane, ker omejujejo konkurenco v smislu člena 81(1) ES. Namen člena 5(3) Uredbe št. 1475/95 namreč sploh ni bil, da se izjeme po skupinah priznajo nekaterim omejitvam konkurence v smislu člena 81(1) ES, temveč je bila z njim zgolj predvidena možnost, ki ne omejuje pogodbene svobode strank, kot je ta, ki se izvršuje po veljavnem nacionalnem pravu (glej v tem smislu sodbo z dne 7. septembra 2006 v zadevi Vulcan Silkeborg, C-125/05, ZOdl., str. I-7637, točka 47).

25 V predložitveni odločbi se Rechtbank van Koophandel te Brussel sprašuje, ali ni izrecna razvezna klavzula, ker dopušča izključitev predhodnega posredovanja izvedenca, arbitra ali sodišča, v neskladju s členom 3(6) Uredbe št. 1400/2002. Spoštovanje te določbe bi namreč pomenilo zahtevo, da sporazum, ki je predmet odpovedi, ostane v veljavi do rešitve spora o veljavnosti omenjene odpovedi.

26 Kljub temu je treba ugotoviti, da člen 3(6) Uredbe št. 1400/2002 ne prepoveduje nobene pogodbene klavzule, temveč kot pogoj za uporabo izjeme po skupinah zahteva le, da sporazum z distributerjem določa pogodbeno pravico za vsako od strank, brez vpliva na pravico, da v primeru pogodbenega spora – zlasti v smislu točke (g) te določbe – o vprašanju, ali je odpoved sporazuma upravičena glede na razloge, dane v obvestilu, zadevo predloži nacionalnemu sodišču, da se obrne na neodvisnega izvedenca ali na arbitra.

27 Da bi se spoštoval ta pogoj za uporabo izjem po skupinah, v smislu besedila člena 3(6) Uredbe št. 1400/2002, in kot izhaja iz uvodne izjave 11 uredbe, zadošča, da omenjeni sporazum vsebuje klavzulo, ki določa tako pogodbeno pravico. Naštevanje pogodbenih sporov v tej določbi ni izčrpno, in to mora veljati tudi ne glede na to, ali se odpoved opravi z obvestilom ali brez njega. Nasprotno pa ne ta določba ne katera druga določba te uredbe za uporabo izjem po skupinah ne zahteva, da neodvisni izvedenec, arbiter ali sodišče posreduje pred izvršitvijo odpovedi ali da se učinki te odpovedi odložijo do sprejetja odločbe o njeni veljavnosti.

28 Iz zgoraj navedenega tako izhaja, da nobena določba Uredbe št. 1400/2002 ne prepoveduje strankam sporazuma s področja uporabe te uredbe, da določijo izrecno razvezno klavzulo, kot je ta v sporu v glavni stvari (glej v tem smislu sodbo z dne 30. aprila 1998 v zadevi Cabour, C-230/96, Recueil, str. I-2055, točka 37). Zato se veljavnost take klavzule načeloma ne presoja po tej uredbi, temveč samo po nacionalnem pravu.

29 V zvezi z odpovedjo sporazuma s področja uporabe Uredbe št. 1400/2002 je vseeno treba upoštevati dejstvo, da na podlagi njenega člena 3(4) izjeme po skupinah veljajo samo, če sporazum določa, da mora dobavitelj, ki želi ta sporazum odpovedati, dati tako odpoved pisno ter podrobno navesti objektivne in pregledne razloge za odpoved, kar v skladu s to določbo dobavitelju prepreči, da odpove sporazum zaradi ravnanja, ki ni omejeno s to uredbo. V skladu z uvodno izjavo 9 te uredbe bi tako bilo, če bi dobavitelj odpovedal sporazum, ker distributer s svojim ravnanjem spodbuja večjo konkurenčnost, na primer z aktivno ali pasivno prodajo tujim potrošnikom.

30 Iz tega izhaja – kot zatrjujeta družba CMG in Komisija Evropskih skupnosti ter kot sicer priznava družba Citroën – da če dobavitelj odpove sporazum na podlagi izrecne

razvezne klavzule, spoštovanje pogojev za uporabo izjem po skupinah, ki so določene v Uredbi št. 1400/2002, ne zahteva samo, da ta dobavitelj pisno navede razloge te odpovedi, ampak tudi to, da lahko neodvisni izvedenec, arbiter ali nacionalno sodišče, na katere se je distributer upravičen obrniti na podlagi člena 3(6) te uredbe za izpodbijanje veljavnosti te odpovedi, opravi učinkovit nadzor nad razlogi zanjo.

31 Predložitveno sodišče mora preveriti, ali upoštevno nacionalno pravo zagotavlja obstoj takega učinkovitega nadzora, če dobavitelj odpove sporazum na podlagi take izrecne razvezne klavzule.

32 V zvezi s tem, upoštevajoč namen, ki mu sledi člen 3(4) Uredbe št. 1400/2002, učinkovitost takega nadzora zahteva vsaj, da neodvisni izvedenec, arbiter ali sodišče lahko preveri, ali ni dobavitelj odpoved podal zaradi ravnanja distributerja, ki ne sme biti predmet omejitev iz navedene uredbe.

33 Poleg tega mora nacionalno sodišče, če dobavitelj krši pogoj za uporabo izjem po skupinah, navedenih v členu 3(4) Uredbe št. 1400/2002, v skladu z nacionalnim pravom iz tega izpeljati vse posledice tako v zvezi z veljavnostjo zadevnega sporazuma glede na člen 81 ES kakor v zvezi s povrnitvijo domnevno povzročene škode distributerju, če med to škodo in omejevalnim sporazumom ali usklajenim ravnanjem, ki ni v skladu s členom 81 ES, obstaja vzročna zveza (glej v tem smislu sodbi z dne 20. septembra 2001 v zadevi Courage in Crehan, C-453/99, Recueil, str. I-6297, točka 26, in z dne

13. julija 2006 v združenih zadevah Manfredi in drugi, od C-295/04 do C-298/04, ZOdl., str. I-6619, točke 60, 61 in 90).

34 V zvezi z vprašanjem, ali mora neodvisni izvedenec, arbiter ali nacionalno sodišče posredovati pred odpovedjo oziroma ali je treba njene učinke odložiti do odločitve o veljavnosti take odpovedi, je treba opozoriti, da je treba ob neobstoju pravil Skupnosti s tega področja, saj nobena določba Uredbe št. 1400/2002 ne vsebuje take zahteve, kot je razvidno iz točke 27 te sodbe, v pravnem sistemu vsake države članice določiti pristojna sodišča in procesna pravila v zvezi s tožbami, namenjenimi zaščiti pravic, ki jih imajo posamezniki neposredno na podlagi prava Skupnosti, če ta pravila niso manj ugodna od tistih, ki se nanašajo na podobne tožbe na podlagi nacionalnega prava (načelo enakovrednosti) in če dejansko ne omogočijo ali zelo otežijo uresničevanja pravic, ki jih daje pravni red Skupnosti (načelo učinkovitosti) (glej zlasti zgoraj navedeni sodbi Courage in Crehan, točka 29, ter Manfredi in drugi, točki 62 in 71).

35 Po načelu enakovrednosti neodvisni izvedenec, arbiter ali nacionalno sodišče, ki glede na konkurenčno pravo Skupnosti presoja veljavnost odpovedi, podane na podlagi izrecne razvezne klavzule, niso dolžni posredovati pred to odpovedjo, če se, kot je razvidno iz predložitvene odločbe in kakor sta stranki v sporu o glavni stvari v bistvu navedli na obravnavi v odgovor na vprašanja Sodišča, tako predhodno posredovanje niti ne zahteva, kadar se taka odpoved preveri glede na podobne določbe notranjega prava. Poleg tega ni razvidno, da bi bili pogoji za posredovanje sodišča, ki odloča o začasni odredbi v okviru tožb, ki temeljijo na pravilih Skupnosti s področja konkurence, manj ugodni od tistih, ki veljajo v okviru podobnih tožb, ki temeljijo na notranjem pravu, ker mora predložitveno sodišče to vseeno preveriti.

36 Glede načela učinkovitosti ni mogoče izhajati iz tega, da dejstvo, da je posledica take klavzule izločitev predhodnega posredovanja neodvisnega izvedenca, arbitra ali nacionalnega sodišča in da učinki te odpovedi niso odloženi do odločitve o veljavnosti te odpovedi, dejansko onemogoča oziroma čezmerno otežuje uresničevanje pravic, podeljenih s to uredbo, ker mora biti veljavnost – glede na Uredbo št. 1400/2002 – razlogov za odpoved, podanih na podlagi izrecne razvezne klavzule, predmet zadostnega nadzora razlogov, navedenih v točkah od 29 do 33 te sodbe.

37 Zato je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 3(6) Uredbe št. 1400/2002 razlagati tako, da zgolj dejstvo, da sporazum s področja uporabe te uredbe določa izrecno razvezno klavzulo, kot je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere se lahko tak sporazum odpove po samem pravu in brez obvestila dobavitelja, če distributer ne izpolni ene od pogodbenih obveznosti, ki so navedene v tej klavzuli, ne povzroči tega, da izjeme po skupinah, ki so določene v členu 2(1) te uredbe, ne veljajo za ta sporazum.

Stroški

38 Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

Člen 3(6) Uredbe Komisije (ES) št. 1400/2002 z dne 31. julija 2002 o uporabi člena 81(3) Pogodbe za skupine vertikalnih sporazumov in usklajenih ravnanj na področju motornih vozil je treba razlagati tako, da zgolj dejstvo, da sporazum s področja uporabe te uredbe določa izrecno razvezno klavzulo, kot je ta v postopku v glavni stvari, na podlagi katere se lahko tak sporazum odpove po samem pravu in brez obvestila dobavitelja, če distributer ne izpolni ene od pogodbenih obveznosti, ki so navedene v tej klavzuli, ne povzroči tega, da izjeme po skupinah, ki so določene v členu 2(1) te uredbe, ne veljajo za ta sporazum.

Podpisi